

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע ויגש תש"ף

על הנסים... שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה (ח"ב)

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

אבן עזרא כתב בתחילת פרשת מקץ: "לא פירש הכתוב תחלת זה החשבון, וכן ויהי מקץ ארבעים שנה (ש"ב ט"ו ז), וכן ובעוד ששים וחמש שנה (ישעיהו ז' ח) וכן ויהי בשלשים שנה (יחזקאל א' א). ויתכן להיות שזה החשבון ליציאת שר המשקים מבית הסהר, או לשבת יוסף שם".

אחרי שביארנו בדברינו לפרשת מקץ תש"ף את הרישאה והסיפא של דבריו, נסביר עתה את הדוגמאות שהביא: "וכן ויהי מקץ ארבעים שנה" (ש"ב ט"ו ז). לפני הכרזת מרד אבשלום, ביקש אבשלום מאביו, דוד המלך, רשות ללכת לחברון. הבקשה והכרזת המרד מתוארכים לסוף ארבעים השנה. כאמור לא פירש הכתוב, לאיזה מאורע הוא מונה. נביא את הפסוקים במלואם: "וַיְהִי מִקֵץ אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיֵּאמֶר אֲבִשְׁלוֹם אֶל הַמֶּלֶךְ אֶלְכָה נָא וְאַשְׁלֵם אֶת נְדָרֵי אֲשֶׁר נָדַרְתִּי לֵיקְנֹךָ בְּחֶבְרוֹן: (ח) כִּי נָדַר עֲבַדְךָ בְּשָׂבִיר בְּאֶמֶן לֵאמֹר אִם יָשׁוּב יְשִׁיבֵנִי יְקִינֹךָ דְרוֹשְׁלָם וְעִבְדְתִי אֶת יְקִינֹךָ". רש"י (ובעקבותיו ר"י קרא ור"י מטראני) פירש בעקבות דברי הסוגיא במסכת נזיר (דף ה ע"א): "הני ארבעים שנה מאי עבידתיהו? ר' נהוראי אומר משום רבי יהושע: לקץ מי שנה ששאלו להן מלך".

והרחיב הרד"ק (בעקבות סדר עולם רבה פרק יד והסוגיא במסכת תמורה דף י"ד ע"ב/ט"ו ע"א) "ואמרו אותה שנה ששאלו להם מלך, עשירית שלשמואל היתה, ומלך שמואל עם שאול שנה אחת, ושתיים שמלך שאול בעצמו הרי שלש. ושלושים ושבע שלדוד הרי ארבעים. כי בשנת שלשים ושבע שלדוד מרד אבשלום. ואמר זמן זה במרד אבשלום, כי לקץ ארבעים שנה ששאלו להם ישראל מלך, יצא מרד במלכותם ונהרגו מישראל רבים".

הרלב"ג העלה כמה השערות: א. "יתכן שאלו ארבעים שנה התחילו מעת צמיחת המלכות בישראל, רוצה לומר: מעת המשח שאלו... ב. "או התחילו מעת שלמות ארבעים שנה מעת דוד". ג. "ואולי הוגד על דרך נבואה שארבעים שנה יעמוד מלכות דוד, ולזה חשב אבשלום שאז יהיה העת שתסור המלוכה מדוד, ודמה מפני זה שכבר תשלם מחשבתו בהריגת אביו לסבב שתהיה הממלכה לו".

האברבנאל התקיף בחריפות את הדעה הראשונה (ולא קיבל גם את הדעה השניה), לדעתו עברו כבר למעלה מחמישים שנה מאז שביקשו מלך. לכן טען: "אבל הארבעים שנה האלה הם למלכות דוד שהיו בקירוב מארבעים שנה שנמלך והוא היה בן שלשים שנה במלכו, הרי לך שהיה אז קרוב לשבעים שנה והיה זקן וחלש מאד. גם הארבעים שנה אמר על שנות אבשלום שנולד בחברון בתחלת מלכות אביו והיה אם כן אז קרוב לארבעים שנה, והם השנים הראויים להבין אמרי בינה, לצאת ולבוא במלחמה. ולפי שלא היו ארבעים שנה בדיוק אמר ויהי מקץ ארבעים שנה, ר"ל בעשר הרביעיים".

גם ההצעה השלישית של הרלב"ג קשה, שהרי אין לה מקור, לא בכתוב ולא בדברי חז"ל. אין גם בסיס הגיוני להיגד נבואי שכזה. גם לפי ר"י מטראני מדובר בשנת הארבעים למלכות דוד: "שבסוף ימיו היה המעשה הזה".

לכל השיטות הללו, כל המתואר בפרקים ט"ו-כ' (מרד אבשלום ומרד שבע בן בכרי) בספר שמואל ב, וכן המתואר בפרק א' של ספר מלכים א ובפרק ב' פסוקים א-ג (המאבק עם אדניה בן חגית ותומכיו והמלכת שלמה הראשונה), וכן המתואר בדברי הימים א פרקים כ"ח-כ"ט (הכנסים ההמוניים בהם הומלך שלמה שוב ושוב), אירעו תוך פחות משלש שנים וזה קשה. מה עוד שכבר הערנו לעיל כי קשה מאוד לקבל כפשט, כי כל מלכותו של שאול נכללת בתקופה של שנתיים עד שלש.

לכן, אחרי בקשת המחילה, נציע כי אזכור ארבעים השנים, משמעותו כי הסתיימה תקופה, שהרי בהרבה מאוד מקומות בתנ"ך, ארבעים שנה מסמלים תקופה. כמו "ויבני ישראֵל אֶת הַמֶּלֶךְ אֲרָבָעִים שָׁנָה עַד בָּאָם אֶל אֶרֶץ נוֹשְׁבַת" (שמות פרק ט"ו ל), "וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה" (שופטים פרק ג' יא, פרק ה' לא, פרק ח' כח, פרק י"ג א, שמואל א פרק ד' יח, מלכים א פרק י"א מב), "אַרְבָּעִים שָׁנָה אָקוּט בְּדוֹר" (תהלים פרק צ"ה ז).

המסר הוא, שמרד אבשלום היה עלול להיות סימן רוחני מובהק לסיום תקופת המלוכה בישראל וכישלונה (החשש הכללי מן המלוכה בא לידי ביטוי בנבואה המופיעה בפרק ח' של ספר שמואל א). רק חזרתו בתשובה של דוד, והתנהגותו הנעלה בזמן המרד, אפשרה את המשך השושלת של בית דוד ומלכות ישראל.

(הרחבה נוספת בנושא ניתן יהיה לקרא בקרוב בסדרת הספרים 'צפנת שמואל – מלכות דוד').

דווקא בימים אלה, חובה לפעול ולהתפלל, כי נזכה שוב למנהיגים ראויים, ולא נחזור לעולם לימים האפלים של מלחמת האחים, שהתרחשה בזמן מרד אבשלום.

לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלב"ע ט' בכסלו תשס"ט	לע"נ הרב ישראל רוזן זצ"ל נלב"ע י"ג בחשוון תשע"ח	לע"נ ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלב"ע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלב"ע י"ז בסיוון תשע"ד
לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל נלב"ע ח' באייר תשע"ו	לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלב"ע י' באייר תשע"א	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלב"ע ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ גב' אסתר שמש ע"ה נלב"ע כ' באב תשע"ז	לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלב"ע י"ז בסיוון תשע"ד
לע"נ מרים שטרן ע"ה, נלב"ע בה' באב תשע"ט		לע"נ אברהם קליין ז"ל, נלב"ע בל"ג בעומר תשע"ט		
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

חֲמֵדַת הַדָּף הַיּוֹמִי

קבורת חלק קטן מהמת

הרב עקיבא כהנא

בגמרא שאותה נלמד השבוע (ברכות דף ה עמוד ב) מסופר כיצד רבי יוחנן שאיבד עשרה בנים ל"ע, היה מסתובב עם עצם מבנו העשירי, ואיתה היה מנחם אבלים. יש להקשות על גמרא זו, כיצד רבי יוחנן היה מסתובב עם עצם מבנו המת, והרי עצם מן המת צריכה קבורה?

רש"י בסוגייתנו (ד"ה דין גרמא) כתב שמדובר בגמרא בעצם קטנה, בשיעור של פחות מכשעורה. יש שתי אפשרויות להבין את דבריו. א. רש"י התכוון לפתור את בעיית הטומאה שיכולה להיווצר אם הוא מסתובב עם עצם כשעורה, שמטמאה בנגיעה. ב. רש"י התכוון לפתור בכך את בעיית הקבורה, ולומר שעצם בשיעור פחות מכשעורה אינה צריכה קבורה. לצד זה יש קשר בין חיוב הקבורה לבין הטומאה שחלה על חלק מהמת (כך הבין הקול מבשר א, ע). **רשב"ם (בבא בתרא קטז ע"א ד"ה דין גרמא) כתב** שנשארה בידי רבי יוחנן שן מבנו המת, ואותה היה מראה לאבלים לנחם, וכתב ששן מהמת אינה מקבלת טומאה. **כך גם הריטב"א (ב"ב שם ד"ה דין גרמא) כתב** שמדובר בשן שאינה מטמאת. **אך הוסיף פירוש** מעניין ומקורי שמדובר בעצם של בהמות, שהוגשה לשולחן בסעודת ההבראה על הבן העשירי, וכלל לא מדובר בעצם של בנו שצריכה קבורה (וכן כתב גם בראבי"ה) והוא היה שומר את עצם המבהמה שנאכלה בסעודת ההבראה ובה היה משתמש על מנת לקיים את מצוות ניהום האבלים.

מהרמב"ן (חולין קכב ע"א ד"ה ודאמרין) נראה שהבין שכוונתו של רשב"ם הייתה לענות על השאלה כיצד רבי יוחנן נהנה מאבריו של מת שאסור בהנאה. **הרמב"ן עצמו הסביר** שלדעתו אין זו קושיה משום שרבי יוחנן כלל לא נהנה משימוש באיבר של המת, אלא רק הראה אותו לאנשים.

דבר דומה נראה שניתן ללמוד מדברי התוספות בתענית (טז ע"א ד"ה אפר מקלה) שכתב שבתעניות היו מניחים על הראש אפר העשוי מעצמות אדם על מנת להזכיר את עקידת יצחק, **ועל התוספות קשה** כיצד לא קברו את העצם שממנה לקחו את האפר, ואם עצמות נשרפו, מדוע לא קברו את האפר? **היעב"ץ (בחי'דושי'ו לש"ס) והקרן אורה (שם) כתבו** שדברי תוספות הם תמוהים ויש לדחות אותם מההלכה. **ובשו"ת עמק הלכה (א, נ) כתב** שאכן היו קוברים את האפר לאחר ששמו אותו בראש האנשים.

תוספות יום טוב (שבת י, ה) כתב שיתכן שיש חיוב לקבור רק כמות של יותר מכזית מהמת, אבל פחות מזה, אין חיוב לקבור. **המשנה למלך (אבל יז, כא) כתב** שמן הדין החיוב לקבור הוא את ראשו ורובו של מת, אלא שיש איסור הנאה מהמת גם על פחות משיעור זה. **הרב עובדיה יוסף (יביע אומר ג יור"ד כב) הביא משו"ת קול לוי** שכתב שלאחר שקברו חלק מהמת, אפשר שלא לקבור מיעוטו, ובחלקים אלו מהמת היו משתמשים להכנת האפר לשימוש בתעניות. **אלא שהוא דוחה את דבריו** משום שלדעתו ברגע שחלה חובת קבורה על כל המת הרי שהיא חלה על כולו, וגם אם מוצאים לאחר מכן חלק מהמת שלא נקבר, הרי שכיון שחלה על כולו חובת קבורה היא חלה גם על כל חלק מגופתו. הדין שדיברו עליו התוספות יום טוב והמשנה למלך עוסק במקרה שבו נמצאו רק חלקים מהמת, והם אינם חייבים בקבורה. לדעתו התוספות בתענית עסק בעצמות גוים ולא בעצמות יהודים, ולכן אין שאלה על חובת הקבורה. **אמנם גם לדבריו אפשר** לתרץ שמדובר באופן שהעצם הזו היא לבדה נשארה מכל המת, ואז גם לדבריו אין חובת קבורה. **כך גם עולה מהפירוש שהביא רב ניסים גאון בשם רב שרירא ורב האי.**

כיצד היה רבי יוחנן מנחם עם העצם?

הרמ"ה (ב"ב שם ד"ה א"ד) כתב שרבי יוחנן קבע את העצם בטבעתו והיה הולך איתה כמו חותם על מנת לנחם את האבלים ולומר להם שהוא הצדיק עליו את הדין והתנחם, כך גם הם, אל להם לשקוע באבילות. **רב ניסים גאון (בסוגייתנו) כתב** שנשאר לרבי יוחנן בן אחד, אלא שהוא שלח אותו לבבל ללמוד תורה ולא היה מצוי אצלו, לדבריו, יתכן שהוא שמר שן של הבן החי, כדי להראות שלמרות שנשאר לו בן אחד בלבד, הוא שלחו ללמוד תורה בבבל. **מהמהרש"א (חי'דושי'ו אגדות) נראה שלמד** שהניחום הוא בכך שיש באיבוד הבן ייסורים של אהבה. **על בסיס דברים אלו כתב האגרות משה (או"ח ו, מא) לאדם** שאיבד את בנו הקטן, שאינו צריך כפרה, אלא אדרבה, זה שמת לו בן אלו ייסורים של אהבה ומכפרים על האדם. **יש להסביר את הצורך של ר' יוחנן לנחם** בצורה כזו כמו שכתב הרב אריה לוי (איש צדיק היה עמ' 119) "כאשר פוקד אסון את האדם הרי שמלבד צער, אף אמונתו נפגמת במקצת. והמנחם את האבל, מלבד שהוא מעודדו ומשתתף בצער, הוא גורם גם לחיזוק האמונה".

סיכום: במאמר הועלתה השאלה כיצד רבי יוחנן הסתובב עם עצם מבנו המת שלא נקברה. תשובות רבות ניתנו לשאלה זו: א. שמדובר בעצם קטנה שאינה צריכה קבורה. ב. שמדובר בעצם של בהמה מסעודת ההבראה. ג. יתכן שמדובר על שן מבן שהוא חי. תשובות דומות יהיו לדברי התוספות בתענית הקובע שהיו מניחים אפר מעצמות אדם על ראשיהם בתעניות. לשאלה זו יש השלכה על ההלכה, האם יש מצווה לקבור חלקים קטנים מן המת שנמצאו לאחר קבורתו, או שבמקרה שאלו הדברים שנמצאו מהמת, אין חיוב ומצווה לכך.

מתפללים לרפואתם השלימה של:

נתנאל אילן בן שיינא ציפורה
רבקה רינה בת גרונה נתנה
ויקי ויקטוריה בת דייזי

ניר רפאל בן רחל ברכה
אסתר בת רחל
מאירה בת אסתר
אסתר מיכל בת גיטל

שלהבת בת ברכה
יפה בת רחל יענטע
יהודית שרה בת רחל

בתוך שאר חולי עם ישראל

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל.

החובה לאבטח אזור תעשייה ביישוב

'ארץ חמדה גזית' עפרה /תשרי תשע"ח/ תיק מס' 77077

דיינים:

הרב אברהם גיסר, הרב עמוס ראבילו, הרב שמעון גרבוז

המקרה בקצרה:

התובע הוא בעל עסק שנמצא באזור התעשייה בשטח השייך ליישוב, אך הוא מחוץ לגדר. בין הישוב לבעל העסק ישנו הסכם (שאינו חתום, אך מוסכם כי הוא מחייב) כי הישוב יאבטח את העסק במסגרת סיורי השמירה, אולם, בפועל רכז הביטחון של היישוב (הרבש"ץ) לא הורה לעובדי הביטחון לסייר באזור העסק. התובע דורש שייקבעו נהלי שמירה מדויקים, בנוסף הוא דורש שתהיה התראה לרבש"ץ במקרה של אזעקה בעסק, בנוסף הוא ביקש להצטרף לכיתת הכוננות של הישוב, וכן הוא דורש 4,000 ₪ כפיצוי על הוצאות התביעה. הנתבעים הסכימו שיש לקבוע סידורי ביטחון ראויים בהתחשב ביכולות של המוגבלות של יישוב קטן ובקשו מבית הדין לקבוע כללים בעניין.

פסק הדין בקצרה:

על הישוב לבצע ישיבת בטחון, ולעדכן את הרבש"ץ בתוצאותיה, על הרבש"ץ להיות מחובר לאזעקה בעסק, בנוסף הרבש"ץ ישקול את בקשת התובע להצטרף לכיתת הכוננות.

נימוקים בקצרה

א. אחריות לביטחון עסק הממוקם ביישוב

הגמרא במסכת בבא בתרא (ז ע"ב - ח ע"א) קובעת שכופים את תושבי העיר לממן שמירה לצרכי כל העיר. וכן נפסק בשו"ע (ח"מ קסג, א). לכן במדינת ישראל כשאין מענה מצד הצבא לביטחון התושבים, האחריות מוטלת על בני הישוב. בנוסף יש בין הצדדים הסכם הקובע כי חלה חובה על הישוב לאבטח את העסק. כיון שהרבש"ץ הוא עובד הישוב עליו להיות אחראי גם על ביטחון העסק.

ב. סידורי בטחון ראויים

לגבי סידורי הביטחון, הובהר על ידי הנתבעים כי יחס התושבים לשמירה על העסק הוא מעין גמילות חסדים, ולא מתוך תחושה של מחויבות. בית הדין הורה ליישוב לשנות את נהלי השמירה, ולהבהיר לשומרים שהם חייבים לסייר גם באזור העסק. בנוסף, קיבל בית הדין את בקשתו של התובע שהרבש"ץ יקבל התראה במקרה של הפעלת האזעקה בעסק.

ג. הוצאות משפט

בית הדין דחה את דרישת התובע לקבלת הוצאות משפט. זאת, כיוון שלא הוכח נזק שנגרם לתובע מקיומו של הדין, מעבר לכך מדיניות בית הדין היא שכאשר שני הצדדים התנהלו באופן סביר אין חיוב בהוצאות משפט.

למעבר לפסק הדין

לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט	לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה	לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
	לע"נ גב' לוריין הופמן ז"ל לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת היידי	לע"נ נורמן רוסק נלבי"ע בכ"ב באב לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת היידי	

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן,

יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטריט, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"א)

Lima, Peru

לימה, פרו
טבת תנש"א

סידור קידושין לגר שהתעורר ספק בכשרות גיור אמו

שאלה

בנה של גיורת הבא בברית-הנישואין וקיים ספק לגבי כשרות גיורה. ידוע שהרב המגייר היה שומר מצוות אך רב הספק לגבי שאר חברי בית הדין. מפאת השנים הרבות שעברו מאז, קשה הוא הבירור. לאמיתו של דבר, אנוס אני לסדר קידושין אלו. ויועץ אני לשמוע דעתו בעניין זה, לסדר קידושין אלו בלי הזכרת שם ומלכות בברכות.

תשובה

- כיוון שנתעורר ספק בגיור – אין לרב לסדר קידושין טרם ש"יבורר" אותו ספק. וזאת לדעת: על אף שסיבות טכניות אינן מאפשרות ידיעת כל נתוני הגיור לאשורן, פעמים שמורה הוראה יפסוק שבנתונים הידועים אין ריעותא המצדיקה לחוש לכשרות הגיור (וא"כ, אף זה אופן ל"יבורר" הספק), ופעמים שיצריך גיור לחומרא.
- מכיוון שלא ידועים לנו הסיבות להתעוררות חששו של הרב - לא נוכל לפסוק בעניין. ומכל מקום, אין לרב לסדר קידושין, אף בלא ברכה וכד'.
- ושני טעמים בדבר:
- במקום שיש חשש אמיתי (להלכה) בכשרות הגיור, עשוי מעשה הקידושין שערך הרב, לשמש בעתיד ראייה לכשרות הגיור, וזה שלא כדין.
 - במקום חשש אמיתי כנ"ל, יש בעריכת הקידושין מצד הרב, משום הוראת היתר לישראלית שתהא מותרת במי שאסור לה.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו.

בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

